

Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi
International Journal of Society Researches

ISSN:2528-9527
E-ISSN : 2528-9535
Yıl Year : 8
Cilt Volume:8
Sayı Issue :15
Ağustos August 2018

Makalenin Geliş Tarihi *Received Date*:16/07/2018
Makalenin Kabul Tarihi *Accepted Date*: 14/08/2018

Okul Psikolojik Danışman Adaylarının Genel Öz-Yeterlik ve Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlığa İlişkin Öz-Yeterlik İnançları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

DOI: 10.26466/opus.444225

*

Tuğba Yılmaz Bingöl*

*Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul/ Türkiye

E-Posta: tbingol@fsm.edu.tr

ORCID: [0000-0002-1104-2244](https://orcid.org/0000-0002-1104-2244)

Öz

Bu araştırmada okul psikolojik danışman adaylarının genel öz-yeterlik ve özel eğitime dair öz-yeterlikleri arasındaki ilişki incelenmiş ve özel eğitime dair öz-yeterlik algılarının demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırma 284 üniversite öğrencisiyle (220 kız, 64 erkek) yürütülmüştür. Araştırma, genel tarama yöntemine göre yürütülmüştür. Verilerin toplanması için araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Aypay (2010) tarafından geliştirilen Genel Öz-yeterlik Ölçeği (GÖY) ve Yüksel (2010) tarafından uyarlanan Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik Ölçeği (RÖÖEÖY) kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların genel öz-yeterlik ölçeğinden aldıkları ortalama puan 31,37 (Ss=4.67), özel eğitime ilişkin öz-yeterlik ölçeğinden aldıkları puan ortalaması ise 115,94'dür (Ss=31.29). Ayrıca okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime dair öz-yeterlik inançları, yaş [$F_{(4-279)}=7,75, p<.05$] ve sınıf [$F_{(2-281)}=39,065, p<.05$] değişkenlerine göre farklılık göstermektedir. Cinsiyete göre ise anlamlı bir farklılık çıkmamıştır ($t=,126, p>.05$). Katılımcıların genel öz-yeterlik inançları ve özel eğitime dair öz-yeterlik inançları arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p>.05$).

Anahtar Kelimeler: Öz-yeterlik, özel eğitim öz-yeterliği, okul psikolojik danışmanı.

Investigation of The Relationship Between General Self-Efficacy of School Psychological Counselor Candidates and Self-Efficacy Beliefs of That Regarding Special Education

*

Abstract

In this research, the relationship between general self-efficacy of school psychological counselor candidates and self-efficacy beliefs of that regarding special education was investigated. Also, it has been examined whether the school psychological counselor candidates' self-efficacy beliefs regarding special education differ according to the demographic variables or not. The research was conducted based on the general screening method with 284 university students (220 female, 64 male) studying. In the data collection process personal information form prepared by the researcher, General Self-efficacy Scale (GSE) developed by Aypay (2010) and School Counselors' Self-Efficacy Scale regarding Special Education (SCSSSE) adapted by Yüksel (2010) were used. According to the results of the research, the average score of the participants on the general self-efficacy scale was 31.37 (Sd= 4.67) and the average score on the self-efficacy scale on the special education was 115.94 (Sd = 31.29). Results indicated that the self-efficacy beliefs of school psychological counselor candidates regarding special education varied according to age [$F_{(4-279)}=7,75, p< .05$] and class [$F_{(2-281)}=39,065, p< .05$] variables. According to sex, there was no significant difference ($t =, 126, p> .05$). There was no statistically significant relationship was found between participants' general self-efficacy beliefs and self-efficacy beliefs regarding special education ($p>.05$).

Keywords: *Self-efficacy, self-efficacy of regarding special education, school psychological counselor.*

Giriş

Algılanan öz-yeterlik, insanların yaşamlarına yön veren olaylara etki eden belirli eylemleri sergilemelerini sağlayan yeteneklerine dair inançları olarak tanımlanır (Bandura, 1994). Öz-yeterlik inançları insanların hissetme, düşünme, kendileri ve davranışlarını harekete geçirme biçimlerini belirler. Bu inançlar bilişsel, harekete geçirici, duygusal ve seçme süreçleri olarak adlandırılan dört büyük süreç yoluyla farklı etkileri üretir.

Güçlü bir yeterlik hissi, bireylerin başarısını ve kişisel iyi oluşunu birçok yönden geliştirir. Yeteneklerine inanan bireyler, zorlu görevleri kaçınılması gereken tehditler yerine üstesinden gelinmesi gereken zorluklar olarak değerlendirir. Bu bakış açısı faaliyetlerde içe dönük ilgiyi ve derin etkileşimi beraberinde getirir. Yani yeterli bireyler kendilerine zorlu bir görev belirlerler ve o görevlere karşı güçlü bir bağlılık sergilerler (Bandura, 1994: 72). Yaşadıkları başarısızlık veya eksikliklerden sonra yeterlik hislerini hızlıca toparlayabilirler. Tehlikeli durumlar karşısında, kontrolü elden bırakmazlar. Bu yeterli bakış açısı, kişisel başarıyı beraberinde getirir, stresi azaltır, depresyona karşı savunmasızlığı düşürür (Bandura, 1994).

Buna karşılık, yeteneklerinden şüphe eden bireyler kişisel tehdit olarak algıladıkları zor görevlerden çekinirler. Hedefleri konusunda isteksiz ve kararlı değildirler. Zor görevlerle karşılaştıklarında kişisel başarısızlıklarına, karşılaşılabilecek engellere ve durumun her türlü olumsuz sonuçlarına odaklanırlar. Düşük çaba sergilerler ve zorluklarla karşılaştıklarında çabucak vazgeçerler. Başarısızlığı takiben azalan yeterlik hissini tamir etmek için yavaşlarlar. Çünkü yeteneklerine olan inançlarını kaybettikleri için daha fazla başarısızlığa yaşamak istemezler ve başarısızlıklarını yeteneklerinin yetersizliği olarak değerlendirirler. Bireyler genel öz-yeterliklerinden ayrı olarak, farklı alanlarda farklı öz-yeterlik düzeyine sahip olabilirler.

Bandura'nın (1986, 1995) sosyal bilişsel teoriye göre öz-yeterlik, kariyer performansı ve hazırlığının önemli bir yönüdür. Öz-yeterliğin iş ayarlama, iş doyumu, ve stresin azaltılması ile pozitif ilişkisi vardır (Lent ve Hackett, 1987). Super (1990) kariyer gelişiminin mesleki becerilerle ilgili eğitim almanın aksine iş için hazırlanmak, iş seçmek, işe

girmek ve yaşam boyunca bu işe uyum sağlamak olarak tanımlanabileceğini söyler. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık mesleğinin çalışma alanlarından olan danışmanlığa ilişkin öz-yeterlik ise Larson ve Daniels (1998) tarafından, kişinin yaptığı rehberlik ve danışmanlığa ilişkin inanç ya da yargıları olarak tanımlanır. Öğrencilerin terapist rollerini yerine getirme, danışma oturumlarını yönetme ve yardım etme becerileri ile ilgili güvenini ifade eder (Lent, Cinamon, Bryan, Jezzi, Martin, ve Lim; 2009). Alan yazın incelendiğinde danışmanlık öz-yeterliği ile ilgili çalışmalar görülmektedir (Halverson, Miars, ve Livneh, 2006).

Ülkemizde rehber öğretmenlerin görevleri rehberlik hizmetleri yönetmeliği ile tanımlanmaktadır. Bu hizmetlerin nasıl yürütüleceği rehberlik hizmetleri yönetmeliği ile birlikte Özel Eğitim Hizmetleri yönetmeliği ile de tanımlanmaktadır. Bu hizmetler, öğrenciye verilecek bireysel ve grupta danışma hizmetlerini, aileye verilen danışmanlık hizmetlerini, öğretmenlere, okul personeline ve okul idaresine verilen müşavirlik hizmetlerini kapsamaktadır. Bu çalışmalarla birlikte özellikle kaynaştırma uygulamasını yürüten ekibin eşgüdümünü sağlamada ve öğrencinin kendisine, akranlarına ve ailesine yönelik hazırlanacak etkinliklerin planlanmada koordinasyon görevini rehber öğretmenler üstlenmektedir. Rehber öğretmenlerin özel eğitim alanına dair görevleri düşünüldüğünde bu görevlerini yerine getirebilmeleri için, bu görevlerle başa çıkabileceklerine dair yeteneklerine inanmaları önem taşımaktadır.

Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında araştırmaların çoğu danışmanlık yeterliği ile ilgili olsa da (Coşkun ve Ilgar, 2004; Yiyit, 2001), Aksoy'un (2008) özel eğitim hizmetlerinin önemli yapı taşlarından olan rehber öğretmenlerin özel eğitimde rehberlik hizmetlerine dair öz-yeterlik algılarını ölçmeyi amaçlayan "Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz-yeterlik Ölçeğini" geliştirmesi, alana önemli bir katkı sağlamıştır. Ardından Yüksel (2010) aynı ölçeğin rehber öğretmen adaylarına yönelik uyarlamasını yapmıştır.

Özel eğitim hizmetlerinde rehber öğretmenlerin önemi göz önüne alınarak, bu çalışmada üniversitede rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü okuyan okul psikolojik danışmanı adaylarının özel eğitime dair öz-yeterlikleri ve genel öz-yeterlikleri arasındaki

ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca katılımcıların özel eğitim öz-yeterliği algılarının demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığının araştırılması ise araştırmanın alt amaçlarıdır.

Yöntem

Araştırma modeli

Bu araştırmada iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim belirlemeyi amaçlayan ilişkiyel karşılaştırma modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırma, üç farklı üniversitenin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde öğrenim görmekte olan, toplam 284 üniversite öğrencisi ile yürütülmüştür. Araştırmaya katılan öğrenciler, 2.,3. ve 4. sınıfta okumakla birlikte eğitim-öğretim yılının başında uygulamaya katılmışlardır. Araştırmaya katılan öğrencilerle ilgili bilgiler, Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Dair Bilgiler

		n	%
Yaş	18 ve altı	73	25.7
	19	70	24.6
	20	82	28.8
	21	36	13
	22 ve üstü	23	8,1
Sınıf	2.sınıf	120	42.5
	3.sınıf	69	24.2
	4.sınıf	95	33.3
Cinsiyet	Kadın	221	77.5
	Erkek	63	22.1
Yaşam yeri	Köy-kasaba	30	10.5
	İlçe	72	25.3
	İl	70	24.6
	Büyükşehir	112	39.6
Toplam		284	100

Tablo 1. İncelendiğinde araştırmaya katılan bireylerin %28,8'inin 20 yaşında olduğu, %42,5'inin 2.sınıf öğrencisi olduğu, %77,5'inin kadın olduğu ve %39,6'sının yaşamının çoğunu büyükşehirde geçirdiği görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların demografik özelliklerini ortaya koymak için sınıf, yaş, cinsiyet, yaşam yeri, gelir durumu değişkenleri hakkında bilgi alınan bu form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Genel Öz-yeterlik Ölçeği: Aypay (2010) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik olarak geliştirilmiştir. Genel Öz Yeterlik Ölçeği (GÖÖ), 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte ters puanlanan madde, bulunmamaktadır. Zorluklarla baş etme ile ilgili bireyin kendini ne kadar yeterli hissettiğini değerlendirmektedir. Dörtlü likert (1=tamamen yanlış, 4= tamamen doğru) şeklinde hazırlanmıştır. Elde edilen yüksek puanlar, kişinin genel öz-yeterliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Cronbach alfa katsayısı .83'tür. Ölçek tek boyuttan oluşmaktadır. Öz-yeterlik ölçeği için alınan puan 10-20 arası ise düşük, 21-29 arası ise orta ve 30-40 arası ise yüksek düzeyi göstermektedir.

Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik Ölçeği: Yüksel (2010) tarafından uyarlaması yapılan ve 40 maddeden oluşan ölçek, tek boyutludur. Ölçek, beşli likert (1=hiç katılmıyorum, 5=tamamen katılıyorum) şeklinde hazırlanmıştır. Elde edilen puanlar yükseldikçe rehber öğretmenlerin özel eğitime ilişkin öz-yeterliğinin yüksek olduğu söylenebilir. Cronbach alfa katsayısı .97'dir. Özel Eğitime ilişkin öz-yeterlik ölçeğinden en düşük 40, en yüksek 200 puan alınabilmektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Ölçekler alan uzmanları tarafından 2017-2018 eğitim-öğretim yılında gönüllü öğrencilere uygulanmıştır. Uygulama öncesinde uzmanlar

tarafından çalışmanın amacı anlatılmış, katılımcıların maddeleri içtenlikle doldurabilmelerinin sağlanması ve gizliliklerinin korunması için ölçeklerin üzerine isim yazmamaları vurgulanmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığına yönelik analizler sonucunda normal dağılım sergiledikleri görülmüştür ve analizlerde parametrik testler kullanılmıştır. Okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime dair öz-yeterlik algılarının demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla t-testi ve anova, genel öz-yeterlik ve özel eğitime dair öz-yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi ölçmek için ise korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmıştır.

Bulgular

Okul psikolojik danışman adaylarının Genel Öz-yeterlik Ölçeği ve Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik Ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Okul Psikolojik Danışman Adaylarının Ölçeklerden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçekler	n	Ortalama	Standart sapma
Öz-yeterlik	284	31,37	4.679
Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik	284	115,94	31.296

Tablo 2’de görüldüğü gibi okul psikolojik danışman adaylarının Genel Öz-yeterlik Ölçeğinden aldıkları puan ortalaması 31,37 ($Ss=4.679$), Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik Ölçeğinden aldıkları puan ortalaması ise 115,94’dür ($Ss=31.296$). Bu tabloya bakarak araştırmaya katılan öğrencilerin genel öz-yeterlik düzeylerinin yüksek, özel eğitime ilişkin öz-yeterlik düzeylerinin ise orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime ilişkin öz-yeterlik algılarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik yapılan t-testi sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Okul Psikolojik Danışman Adaylarının Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	Ortalama	S	t	p
Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik	Kadın	220	116,14	31,943	,126	.900
	Erkek	64	115,57	29,325		

*p>.05

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların özel eğitime ilişkin öz-yeterlik algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>.05$). Yani okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime ilişkin öz-yeterlik algıları cinsiyete göre değişmemektedir.

Okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime ilişkin öz-yeterlik algılarının sınıf düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Okul Psikolojik Danışman Adaylarının Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	60303,38	2	30151,69	39,065	,001	3-2,4-2
Gruplar içi	216886,6	281	771,838			
Toplam	277190	283				

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların özel eğitime ilişkin öz-yeterlik algılarının sınıf düzeylerine göre anlamlı farklılık görülmektedir [$F_{(2-281)}=39,065$, $p<.05$]. Başka bir deyişle okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime dair öz-yeterlik algıları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Birimler arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre 3. ($x=123,96$) ve 4. ($x=131,25$) sınıfta bulunan bireylerin özel eğitime dair öz-yeterlik algılarının 2. ($x=99,21$) sınıftaki bireylerinkinden daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime ilişkin öz-yeterlik algılarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Okul Psikolojik Danışman Adaylarının Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Gruplar arası	27729,28	4	6932,319	7,753	,001	3-1,4-
Gruplar içi	249460,7	279	894,124			1,5-1
Toplam	277190	283				

Tablo 5 incelendiğinde, okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime dair öz-yeterlik algıları arasında yaşa göre anlamlı farklılık görülmektedir. [$F_{(4-279)} = 7,75$, $p < .05$]. Başka bir deyişle okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime dair öz-yeterlik algıları yaşa göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Birimler arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre 3. ($x = 123,10$), 4. ($x = 125,19$) ve 5. ($x = 128,96$) yaş gruplarında bulunan bireylerin özel eğitime dair öz-yeterlik algılarının 1. ($x = 101,05$) gruptaki bireylerinkinden daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Yani 20, 21, 22 ve üstü yaşlardaki bireylerin 18 ve altı yaşlardaki bireylere göre özel eğitime dair öz-yeterlikleri daha yüksektir. Yaş düzeyi arttıkça, özel eğitime dair öz-yeterlik puan ortalamaları da artmıştır.

Okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime ilişkin öz-yeterlik algılarının yaşam yerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Okul Psikolojik Danışman Adaylarının Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik Puanlarının Yaşam Yerine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	1290,480	3	430,160	,437	,73
Gruplar içi	275899,502	280	985,355		
Toplam	277189,982	283			

Tablo 6 incelendiğinde okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime dair öz-yeterlik algıları arasında yaşam yerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Yani okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime ilişkin öz-yeterlik algıları yaşamlarının çocuğu geçirdikleri yerlere göre değişmemektedir.

Okul psikolojik danışman adaylarının genel öz-yeterlik ve özel eğitime ilişkin öz-yeterlik algıları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan korelasyon analizi testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Okul psikolojik danışman Adaylarının Özel Eğitime İlişkin Öz-yeterlik ve Genel Öz-Yeterlik Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

	N	r	p
Özel Eğitime ilişkin öz-yeterlik	284	0,032	.591
Genel Öz-yeterlik			

Tablo 7 incelendiğinde okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime dair öz-yeterlik algıları ile genel öz-yeterlik algıları arasında ilişki olmadığı görülmektedir ($p > .05$).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitime ilişkin öz-yeterlik inançlarının sınıf ve yaş düzeyleri arttıkça yükseldiği ancak cinsiyet ve yaşam yerine göre farklılaşma olmadığı ve özel eğitime ilişkin öz-yeterlik ile genel öz-yeterlik arasında ilişki olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bandura’ya (1977) göre başarılı deneyimlere sahip olmak ve eğitim almak, o alandaki öz-yeterliği arttırmaktadır. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans rogramına göre 2.sınıfta özel eğitim dersi alınmaya başlanmaktadır. Öğrencilerin sınıf düzeyi ve dolayısıyla yaş yükseldikçe özel eğitime dair öz-yeterliklerinin artması aldıkları eğitimle açıklanabilir. Alan yazın incelendiğinde alınan eğitimlerin öz-yeterliği arttırdığını gösteren bulgular vardır (Al-Darmaki, 2004; Al-ver, Bozgeyikli ve Işıklar, 2011; Goetz, Hunt, ve Soto 2001; Sharpley, ve Ridgway, 1993; Soresi, 2004; Urbani, vd., 2002; Yiyit, 2001). Yüksel 2010

yılında yaptığı bir araştırmada okul psikolojik danışman adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algılarının, sınıf düzeyi arttıkça arttığını bulmuştur. Bu bulgular, şimdiki araştırmada ortaya konulan sınıf düzeyi arttıkça özel eğitime ilişkin öz-yeterliğin arttığına dair bulgularını destekler niteliktedir.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin özel eğitim öz-yeterliklerinin cinsiyete göre farklılaştığını gösteren araştırmalar sık olmamakla birlikte Yüksel (2010) araştırmasında erkekler lehine bir farklılık bulmuştur. Genel öz-yeterlikle ilgili araştırmalarda da (Coladarci ve Breton, 1997; Gürbüz ve Bozgeyikli, 2014; Yılmaz-Bingöl, Vural-Batık, Hoşoğlu, ve Fırınıcı-Kodaz; 2017) cinsiyetler arasında farklılık olduğuna yönelik bulgular olmakla birlikte, cinsiyete göre öz-yeterlik düzeylerinin farklılaşmadığını gösteren araştırmalarda vardır (Cora, 1997; Coşgun ve Ilgar, 2004; Özgün, 2007). Sali-Bilgiç' de (2011) ilköğretim kurumlarında çalışan rehber öğretmenlerin öz-yeterliklerinin, cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Bandura (1977, 1997) kişinin herhangi bir alanda öz-yeterliği yüksek iken başka bir alanda aynı düzeyde olmayabileceğini vurgulamaktadır. Bu vurgu şimdiki araştırmada rehber öğretmen adaylarının özel eğitime dair öz-yeterlik ve genel öz-yeterlik düzeyleri arasında ilişki olmamasını destekler niteliktedir. Ancak sık olmamakla birlikte farklı öz-yeterlik alanlarının ilişkisi olduğunu ortaya koyan araştırmalar da vardır. Arslan (2017) okul öncesi öğretmenlerle yürüttüğü çalışmada, öğretmenlerin öz-yeterliği ile öğretmenlerin kolektif öz-yeterliği arasında pozitif bir ilişki bulmuştur.

Haksız ve Sakallı- Demirok (2017) okul rehber öğretmenlerinin özel eğitime dair öz-yeterlik algılarını belirlemeye çalıştıkları araştırmayı 68 rehber öğretmenle yürütmüştür. Sonuçta okul rehber öğretmenlerinin özel eğitime dair öz-yeterliklerinin yeterli seviyede olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma da ise rehber öğretmen adaylarının özel eğitime dair öz-yeterlik algılarının orta seviyede olduğu görülmüştür. Özgözü, Bektaş, Arıkan ve Şimşek (2017) ise 348 okul psikolojik danışmanı üzerinde yürüttükleri araştırmada katılımcıların genel öz-yeterlik düzeylerini ortanın üzerinde bulmuştur. Şimdiki araştırmada

da rehber öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik düzeyleri yüksek bulunmuştur.

Eğitimde özel eğitim hizmetlerinin önemli bir parçası olan rehber öğretmenlerin özel eğitim alanında psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini yürütürken ortaya koydukları performans önemlidir. Rehber öğretmenlerin bu alanda öz yeterliğe sahip olmaları, onların performanslarını olumlu yönde etkiler. Yani öz-yeterlik, verimli ve kaliteli hizmet ortaya konulmasını sağlayan önemli bir özelliktir. Psikolojik danışma ve rehberlik lisans programlarından mezun olanların ülkemizin ihtiyaçları doğrultusunda büyük bir kısmının resmi okullarda ve özel rehabilitasyon merkezlerinde rehber öğretmen olarak işe başladıkları bilinmektedir. Bu nedenlerle rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinin, özel eğitime ilişkin öz-yeterlik inançlarının artırılması önem taşımaktadır.

Bu sonuçlardan yola çıkılarak rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünde okumakta olan öğretmen adaylarının, özel eğitime dair öz-yeterliklerini eğitim aldıkları dönem içerisinde yükselterek mezun olduklarında bu alandaki çalışmalarını yürütebileceklerine dair güven geliştirmeleri sağlanabilir. Bu bağlamda, seçmeli dersler arasına özel eğitim kapsamında farklı dersler konulabilir. Var olan uygulama çalışmalarında özel eğitim okullarında da uygulama yapma fırsatı sağlanabilir. Özel eğitim öz-yeterliğini geliştirmek üzere eğitim programları hazırlanabilir. Bundan sonraki araştırmalarda alınan özel eğitim dersinin özel eğitim öz-yeterliğine etkisi incelenebilir.

EXTENDED ABSTRACT

**Investigation of The Relationship Between
General Self-Efficacy of School Psychological
Counselor Candidates and Self-Efficacy Beliefs of
That Regarding Special Education**

*

Tuğba Yılmaz Bingöl

Fatih Sultan Mehmet Vakıf University

Entrance

Perceived self-efficacy is defined as beliefs about the abilities of people to exhibit certain actions that affect events leading to their lives (Bandura, 1994). Self-efficacy beliefs determine the way people feel, think, act, and behave. These beliefs produce different effects through four major processes called cognitive, emotional, emotional and selection processes.

A strong sense of efficacy develops individuals' success and personal well-being in many ways. Sufficient individuals set a challenging task for them and show a strong commitment to those tasks (Bandura, 1994: 72). They can quickly recover their sense of competence after failures or shortcomings. In the face of dangerous situations, they do not leave control. This sufficient viewpoint brings personal success, reduces stress, and reduces vulnerability to depression (Bandura, 1994).

On the other hand, individuals who doubt their abilities refrain from the difficult tasks they perceive as personal threats. They are not reluctant and determined about their goals. They focus on their personal failures, the obstacles they will face, and any negative consequences of

the situation when they meet with difficult tasks. They exhibit low effort and quickly abandon the difficulties they encounter. Individuals, apart from their general self-efficacy, may have different self-efficacy levels in different domains.

According to Bandura's (1986, 1995) social cognitive theory, self-efficacy is an important aspect of career performance and preparation. Self-efficacy is positively related to job adjustment, job satisfaction, and stress reduction (Lent and Hackett, 1987). The self-efficacy of counseling from the working areas of the counseling and psychological counseling profession is defined by Larson and Daniels (1998) as beliefs or judgments about the counseling and guidance of the person.

In the literature, it is seen that there are studies about counseling self-efficacy (Halverson, Miars, and Livneh, 2006). When we look at the studies conducted in Turkey, most of the researches related to counseling adequacy (Coşkun and Ilgar, 2004; Yiyit, 2001), Aksoy (2008) aimed to measure the self-efficacy perceptions of guidance counselors in the special education of the important building blocks of special education services. Developing the " Guidance Teacher Special Education Self-efficacy Scale " made an important contribution to the field. Then Yüksel (2010) adapted the same scale to guide teacher candidates.

It was aimed to investigate the relationship between the self-efficacy and the self-efficacy of the special education for school psychological counselors who read the guidance and psychological counseling department in the university, taking into consideration the importance of the guidance teachers in special education services. In addition, it is the sub-objectives of the research that investigate whether participants' perceptions of self-efficacy of special education differ according to demographic variables.

Method

In this study, a relational comparison model was used to determine co-change between two or more variables. The research was conducted based on the general screening method with 284 university students (220 female, 64 male) studying. In the data collection process personal information form prepared by the researcher, General Self-efficacy Scale (GSES) developed by Aypay (2010) and School Counselors' Self-Efficacy Scale regarding Special Education (SCSES) adapted by Yüksel (2010) were used.

As a result of the analysis of the data as normal distribution, it was found that they showed normal distribution and parametric tests were used in the analyzes. The statistical significance of the obtained data was tested at .05 level.

According to the results of the research, the average score of the participants on the general self-efficacy scale was 31.37 (Sd= 4.67) and the average score on the self-efficacy scale on the special education was 115.94 (Sd = 31.29). Results indicated that the self-efficacy beliefs of school psychological counselor candidates regarding special education varied according to age [$F_{(4-279)} = 7,75, p < .05$] and class [$F_{(2-281)} = 39,065, p < .05$] variables. According to sex, there was no significant difference ($t = 126, p > .05$). There was no statistically significant relationship was found between participants' general self-efficacy beliefs and self-efficacy beliefs regarding special education ($p > .05$).

Conclusion, discussion and suggestions

In this study, it was found that the school psychological counselors' self-efficacy beliefs about special education increased with increasing class and age levels but there was no difference according to gender and place of life and there was no relation between self-efficacy and general self-efficacy.

According to Bandura (1977), having and experiencing successful experiences enhances self-efficacy in the area. According to the undergraduate program of Guidance and Psychological Counseling, special education lessons are started to be taken in the second year. It can be explained by the education that the pupils get an increase in the class level and therefore the self-efficacy of special education as the age gets higher. In the literature, the training increases self-efficacy (Al-Darmaki, 2004, Goetz, Hunt, and Soto 2001; Sharpley and Ridgway, 1993; Soresi, 2004; Urbani, et al. , 2010).

The number of guidance and psychological counseling students is low, with research showing that special education self-efficacy differs according to sex (Yüksel, 2010). In researches on general self-efficacy there are findings indicating that there is a difference between genders (Coladarci and Breton, 1997; Yılmaz-Bingöl, Vural-Batık, Hoşoğlu, and Bakıncı-Kodaz, 2017) and there is no difference in self-efficacy levels according to sex (Cora, 1997, Coşgun and Ilgar, 2004, Özgün, 2007, Sali-Bilgiç, 2011).

Performance of guidance counselors, which is an important part of special education services in education, is very important when conducting psychological counseling and guidance services in the field of special education. Guidance teachers have to have self-efficacy in this field, they are influencing their performance positively. In other words, self-efficacy is an important feature that enables efficient and quality service to be demonstrated. It is known that graduates of undergraduate programs in psychological counseling and guidance have started to work as a guidance teacher in the official schools and special rehabilitation centers of our country in line with the needs of our country. For these reasons, it is important to increase the self-efficacy beliefs of the guidance and psychological counseling students regarding special education.

Prospective teachers who are studying in the guiding and psychological counseling section by way of these results may be able to develop confidence that they will be able to carry out the studies in this area if they graduate by raising their self-efficacy of special education during the period they are educated. In this context, different courses can be put in the scope of special education among elective courses. Existing practice studies may also provide opportunities to practice in special education schools. Training programs can be developed to improve self-efficacy of special education. In the following researches, the effect of special education course on special education self-efficacy can be examined.

Kaynakça / References

- Aksoy, V. (2008). *Rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algıları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu üniversitesi, Eskişehir.
- Al-Darmaki, F.R. (2004). Counselor training, anxiety, and counseling self-efficacy: Implications for training psychology students from the united arab emirates university. *Social Behavior and Personality*, 32(5), 429–439.
- Alver, B., Bozgeyikli, H., ve Işıklar, A. (2011). Psikolojik danışma ve rehberlik programı öğrencilerinin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (1), 155-168.
- Arslan, E. (2017). Self-efficacy as predictor of collective self-efficacy among preschool teachers in Turkey. *Educational Research and Reviews*, 12(8), 513-517.
- Aypay, A. (2010). The adaptation study of general self-efficacy (gse) scale to turkish. *Inonu University Journal Of The Faculty Of Education*, 11, 2, 113-131.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 32(2), 122-147.

- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thoughts and action: A social cognitive theory, englewood cliffs*. New Jersey, NJ: Prentice-Hall Inc.
- Bandura, A. (1994). *Self-efficacy*. In V. S. Ramachandran (Ed.), *Encyclopedia of human behavior (Vol. 4, pp. 71-81)*. New York: Academic Press.
- Bandura, A. (1995). *Exercise of personal and collective efficacy in changing societies*. A. Bandura (Ed.). *Self-efficacy in changing societies*. (sh. 1-45). New York; NY: Cambridge University Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman & Company.
- Coladarci, T., & Breton, W. A. (1997). Teacher efficacy, supervision, and the special education resource-room teacher. *The Journal of Educational Research*, 90(4), 230–239.
- Cora, N. (1997). *Zihin engellilerin eğitimleri alanında çalışan öğretmenlerin yeterlik düzeylerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Coşgun, S., Ilgar, M. Z. (2004). Rehberlik ve psikolojik danışma deneyimi çalışmalarının adayların öz yeterlik algısına etkisi. *Bildiri XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulmuştur*, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Goetz, L., Hunt, P., & Soto, G. (2001). *Self- efficacy and the inclusion of students with AAC needs*. Final Project Report. H324C980087. San Francisco State Universty.
- Gürbüz, S. F. ve Bozgeyikli, H. (2014). Rehberlik ve araştırma merkezlerinde çalışan rehber öğretmenlerin özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmaya yönelik öz yeterlik algıları, *OPUS-Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 79-99.
- Haksız, M., Sakallı- Demirok, M. (2017). Evaluating school counselors' self-efficacy perceptions regarding special education. *International Journal of Educational Sciences*. Sep. 290-303, <https://doi.org/10.1080/09751122.2016.11890538>
- Halverson, S. E., Miars, R. D., Livneh, H. (2006). An exploratory study of counselor education students moral reasoning, conceptual level, and counselor selfefficacy. *Counseling and Clinical Psychology Journal*. 3(1), 17-30.

- Larson, L.M. & Daniels, J.A. (1998). Review of the counseling self-efficacy literature. *The Counseling Psychologist*, 26, 179-218.
- Lent, R. W., & Hackett, G. (1987). Career self-efficacy: Empirical status and future directions. *Journal of Vocational Behavior*, 30, 347-382.
- Lent, R. W., Cinamon, R. G., Bryan, N. A., Jezzi, M. M., Martin, H. M., & Lim, R. (2009). Perceived sources of change in trainees' self-efficacy beliefs. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 46(3), 317-327. <http://dx.doi.org/10.1037/a0017029>
- Özgözgü, S., Bektaş, M., Arıkan, F., & Şimşek, H. (2017). Okul psikolojik danışmanlarının genel öz-yeterlik inancı ve örgütsel özdeşleşme algısı. *İlköğretim Online*, 16(3), 1058-1078. <http://dx.doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330242>
- Özgün, M. S. (2007). *Okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile mesleki yetkinlik beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi: Adana.
- Sali-Bilgiç, H. (2011). *Rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların) öz-yeterlilikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi: Konya.
- Sharpley, C. F., & Ridgway I. R. (1993). An evaluation of the effectiveness of self-efficacy as a predictor of trainees' counseling skills performance. *British Journal of Guidance and Counselling*, 2(1), 73-81.
- Soresi, S., Nota, L. & Lent, R. W. (2004). Relation of type and amount of training to career counseling self-efficacy in Italy. *The Career Development Quarterly*, 52,194-201.
- Super, D. E. (1990). *A life-span, life-space approach to career development*. In D. Brown & L. Brooks, The Jossey-Bass management series and The Jossey-Bass social and behavioral science series. Career choice and development: Applying contemporary theories to practice (pp. 197-261). San Francisco: Jossey-Bass.
- Urbani, S., Smith, M. R., Maddux, C. D., Smaby, M. H., Torres-Rivera, E., & Crews, J. (2002). Skill-based training and counseling self-efficacy. *Counselor Education and Supervision*, 42, 92-106.

- Yılmaz-Bingöl, T., Vural-Batık, M., Hoşoğlu, R., & Fırıncı-Kodaz, A. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Genel Öz-yeterlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *International Conference on New Horizons in Education*. Sakarya Üniversitesi, 17-19 Temmuz.
- Yiyit, F. (2001). *Okul psikolojik danışmanlarının yetkinlik beklentilerini ölçmeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi: Adana.
- Yüksel, K. (2010). *Rehber öğretmen adaylarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz-yeterlik algıları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Yılmaz Bingöl, T. (2018). Okul psikolojik danışman adaylarının genel öz-yeterlik ve özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmanlığa ilişkin öz-yeterlik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1474-1493. DOI: 10.26466/opus.444225